

Họa sĩ Duy Liêm

Người vẽ bìa tờ nhạc trước 1975

Trước năm 1975, các hình bìa tờ nhạc được trang trí bằng các hình vẽ hoặc hình người mẫu, ca sĩ, diễn viên nổi tiếng. Đối với các bìa nhạc là hình vẽ thì có hai họa sĩ nổi tiếng nhất chuyên vẽ bìa nhạc là Kha Thùy Châu và Duy Liêm. Khán giả sẽ không bao giờ quên được những hình bìa ấn tượng của các bài hát Thương Về Miền Trung, Chuyến Đò Không Em, Đêm Tâm Sự... qua nét vẽ của họa sĩ Duy Liêm.

Bài viết dưới đây của người con rể của Duy Liêm viết về sự nghiệp của ông.

**

Thời niên thiếu, thú tiêu khiển của tôi là vẽ lại những hình bìa các bản nhạc. Tôi say sưa sưu tầm những bản nhạc, không vì nhạc mà vì những bức họa bìa nhạc của Họa sĩ Duy Liêm.

Họa sĩ Duy Liêm, sinh năm 1914 tại Phan Thiết. Vào những năm cuối đời, ông sống ở Việt Nam, hai mắt bị mù, bị suyễn kinh niên. Bình sinh ông ít thích ai viết về ông, mỗi lần có ký giả đến gặp là ông bỏ đi mất, ông vẫn đùa “*hữu xạ tự nhiên hương, hà tất phải bôi bùi xít*”. Nhưng bây giờ thì ông không “thoát” được vì người viết là con rể trong nhà và có lẽ tôi là người có được nhiều nhất các tác phẩm của ông. Rồi lên đường du học, duyên tiền định, người tôi yêu lại là trưởng nữ họa sĩ Duy Liêm, đó là Duy Nga, người đã cho tôi ba đứa con gái thông minh xinh đẹp.

Nhờ Duy Nga, tôi có được một bộ sưu tập tranh lụa, tranh sơn mài, tranh sơn dầu, sơn khắc, kim nhũ, bìa nhạc, bìa sách khá phong phú của Họa sĩ Duy Liêm.

Tôi muốn so sánh ông với Katsushika Hokusai, một họa sĩ trứ danh Nhật Bản đã ảnh hưởng đến đời sống mỹ thuật của người Nhật từ thế kỷ 19 đến nay. Với sự nghiệp sáng tác đồ sộ, họa sĩ Duy Liêm xứng đáng với sự so sánh ấy.

Xem thêm: Tại sao người Pháp gọi Đài Loan là Formose và người Anh là Formosa?

Họa phẩm của ông đi vào đời sống người Việt hàng ngày. Ai cũng nhớ đến những màu sắc vui tươi, những đường cong, nét gãy hình khối, từ tờ giấy bạc thời Việt Minh, đến áo dài bà Ngô Đình Nhu, bức tranh Nhạc Sầu đoạt giải nhất Đông Nam Á hiện còn trang hoàng nơi phòng khách vị Thủ tướng Mã Lai, đến bìa nhạc, bìa sách từ 1954 đến 1990, đến tranh sơn

mài Thành Lễ, Lam Sơn, đồ gốm Biên Hòa, tranh thêu Thu Hà, thảm, đồ thủ công, bìa sơn mài, hộp sơn mài... và hàng trăm tấm tranh lụa, sơn dầu đã được bán ra ngoại quốc.

Tranh Thành Lễ được sao đi sao lại hàng trăm, hàng nghìn bản mỗi mẫu từ mấy chục năm nay, tranh sơn mài Thành Lễ hiện diện trong mỗi gia đình Việt Nam từ trong nước ra đến hải ngoại nhưng ít ai biết đến tác giả các bức tranh ấy là Họa sĩ Duy Liêm.

Thành Lễ và Duy Liêm cùng học trường Mỹ Thuật Trang Trí Gia Định (Ecole d' Art decoratif de Gia Định). Thành Lễ ngừng học từ năm thứ hai, ra đời kinh doanh ngành sơn mài và Duy Liêm tốt nghiệp năm 1937 là họa sĩ chính của Thành Lễ từ đó.

Tài kinh doanh của Thành Lễ và nghệ thuật của Duy Liêm đã đưa nghệ thuật sơn mài từ một tiểu công nghệ bản xứ qua những lần huy chương vàng Hội chợ Paris và các hội chợ Quốc Tế khác, thế giới đã biết đến sơn mài Việt Nam. Các tác phẩm của Duy Liêm đã tạo nên công ăn việc làm cho hàng ngàn người các ngành sơn mài, đồ gốm, thảm thêu và các nghệ nhân miền Nam vẫn kính trọng ông là bậc thầy của nền tiểu công nghệ Việt Nam.

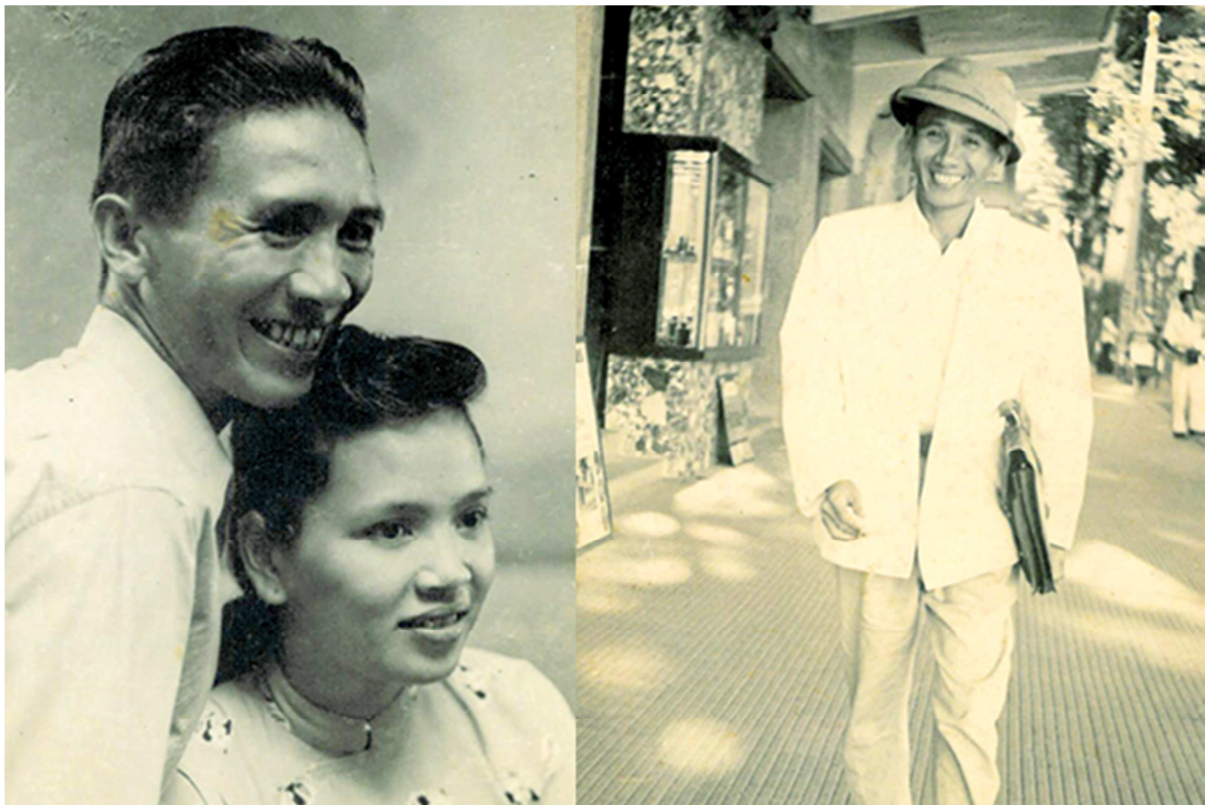

Nhiều bức sơn mài đã trải qua “tam sao thất bản”, nhiều bức trải qua các tay thợ vụng về đã làm sai lạc rất nhiều so với bản chính. Các hãng sơn mài trong nước, cũng như các hãng Thành Lễ của Hoàng Đình Tuyên (con rể Thành Lễ) của Nguyễn Thành Vinh (con ruột Thành Lễ) đã sửa đổi thêm thất làm sai lạc và mất vẻ thẩm mỹ rất nhiều so với bản chính. Đó là lý do sự sa sút của ngành sơn mài những năm gần đây.

Những tác phẩm đặc ý nhất của ông là tranh lụa, tôi được may mắn có những tác phẩm đặc ý của ông:

- **Giấc hè** một thiếu phụ cho con bú ngủ quên trên võng trưa, con ngủ, mẹ còn lộ bộ ngực trần.
- **Du Xuân** hai thiếu nữ đi giữa vườn hoa xuân.
- **Suối tóc** bộ tranh thiếu nữ ngồi chải tóc trên giường tre bên bụi chuối đong đưa ngoài vườn.
- **Hái sen** thiếu nữ hái sen bờ ao.

Đề tài tranh ông rất phong phú đa dạng từ cảnh chài lưới Phan Thiết đến đền Angkor, vinh quy bái tổ, cảnh ghe thuyền trên sông, cung điện Huế và đề tài ông thường vẽ nhất có lẽ là thiếu nữ Việt Nam.

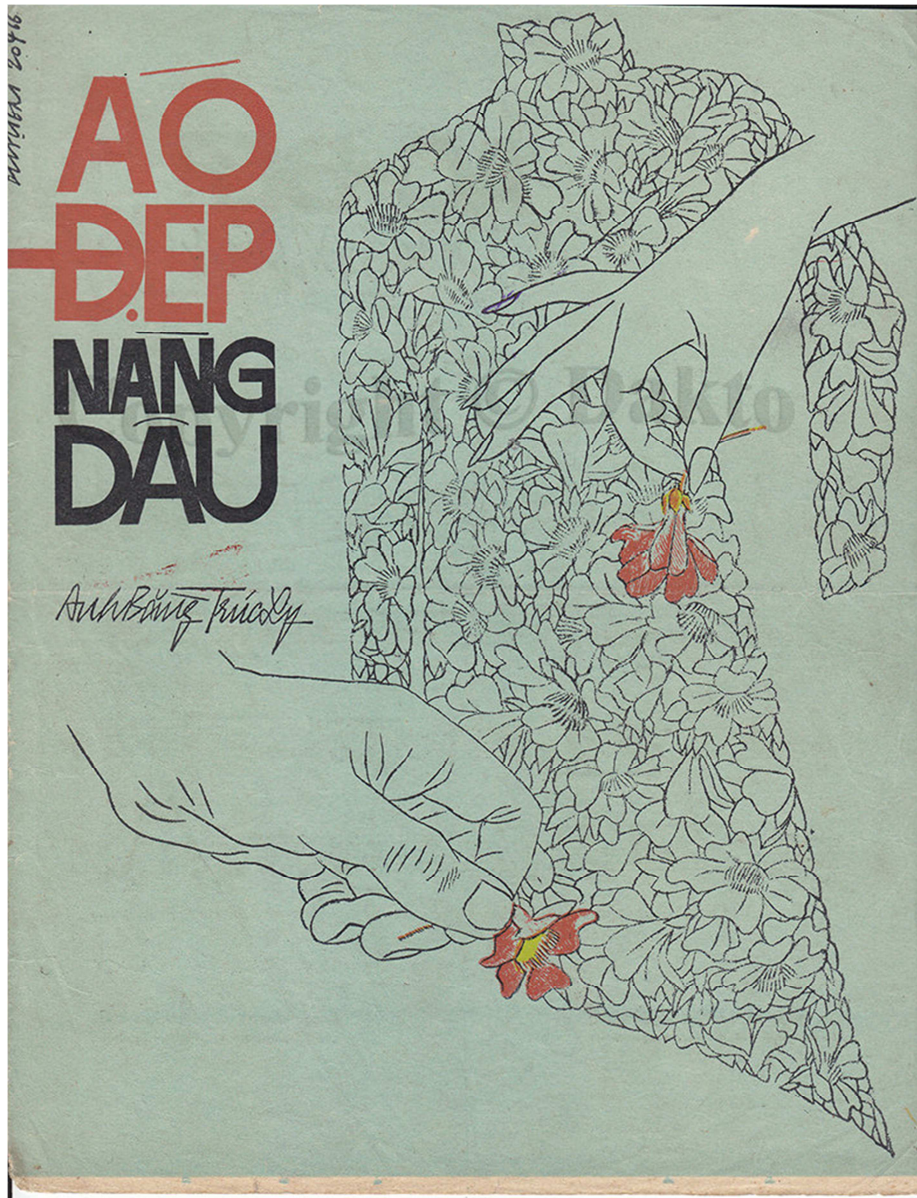
Son dầu, ông vẽ nhiều nhất tranh lập thể và lõa thể.

Các nhạc sĩ miền Nam ngày trước, muốn nhạc phẩm mình ăn khách, theo lời khuyên nhà xuất bản Tinh Hoa Miền Nam, Diên Hồng, Sống Mới... là phải cố cho được bìa của Duy Liêm vẽ, vì thế mỗi bản nhạc viết xong là các nhạc sĩ thường phải xách đàn dẫn ca sĩ đến hát cho Duy Liêm nghe để vẽ bìa. Nhạc hay, Duy Liêm có hứng sẽ vẽ bìa đẹp, còn nhạc dở thì dù có năn nỉ, đắt tiền gấp đôi, nhạc sĩ vẫn bủn rủn.

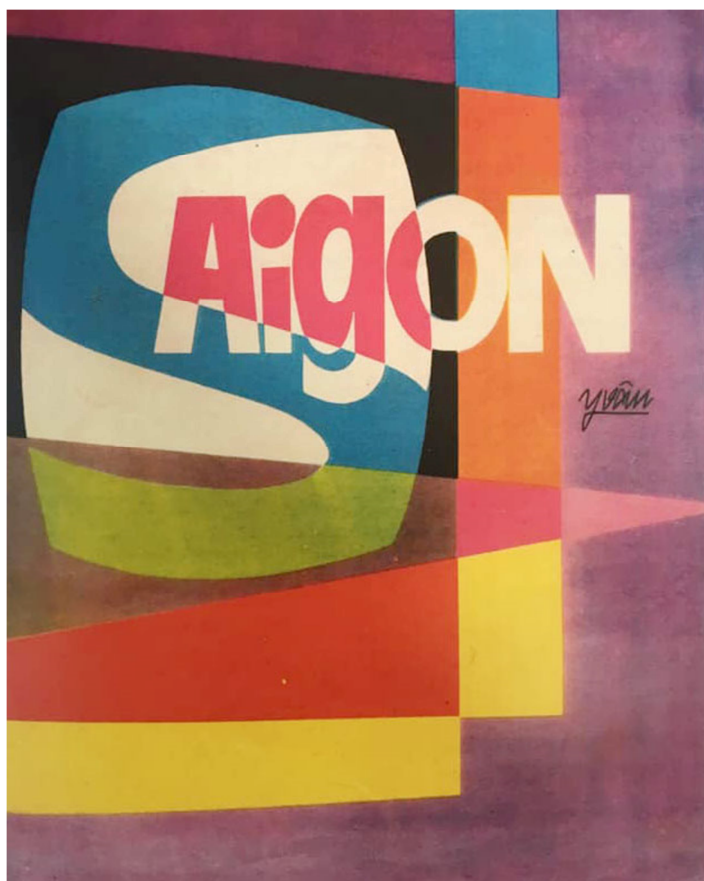
Vì thế, giới nhạc sĩ miền Nam, từ Hoàng Thi Thơ, Phạm Đình Chương, Lam Phương, Trúc Phương, Trần Thiện Thanh, Hoàng Trọng, Nguyễn Hữu Thiết... đều rất thân thiết với Duy Liêm và qua ông đã đưa lên danh vọng người cháu gái là ca sĩ Thanh Thúy.

Những năm tháng cuối của cuộc đời, khi mắt Duy Liêm chưa mờ hẳn mà còn lờ mờ thì các con vẽ theo ý ông và ông sửa chữa, sau đó thì các con của ông đã trở thành các họa sĩ. Duy Sĩ, họa sĩ một hãng phim hoạt họa ở Portland (Mỹ), đã từng được giải thưởng lớn truyền hình

Mỹ. Quốc Hoàng, họa sĩ chính các hãng sơn mài, thay thế ông. Họa sĩ Vệt (Hồ Đắc Vũ) con rể (Canada).

Đây là lúc để tổng kết lại một đời sáng tác của một họa sĩ đa tài, đa tình, đã để lại cho đời một khối lượng tác phẩm đồ sộ về lượng cũng như về phẩm, để lại bao nhiêu mối tình và ba mươi người con từ trong nước ra đến ngoài nước. Đó là điều hiếm có đối với một họa sĩ một nước nghèo, nghệ thuật hội họa chưa được trân trọng như các nước tiên tiến.

Tôi mơ ước mai sau sẽ xây dựng một viện bảo tàng hội họa Duy Liêm ở Phan Thiết, quê hương ông, hay ở Gò Vấp, nơi ông sống và sáng tác, để sưu tầm toàn bộ sự nghiệp của ông ước lượng 40,000 hay 50,000 tác phẩm, từ sơn mài, sơn dầu, tranh lụa, bình, hộp, thảm, sứ... những tác phẩm đã nâng cao nghệ thuật sơn mài Việt Nam lên tầm quốc tế, một sự nghiệp đồ sộ – tôi nghĩ không kém gì các họa sĩ tiếng tăm trên thế giới.

Họa sĩ Duy Liêm đã qua đời năm 1994, hưởng thọ 80 tuổi.

Nhật Uyên
Thế Kỷ 21 số 49, Tháng 5-1993